

Сатарбаев А.М.

**ЖОЖДУН СТУДЕНТТЕРИН БОЛОЧОК АДИСТИГИНЕ КЕСИПКӨЙЛҮК
ИШМЕРДҮҮЛҮК КЫЗЫГУУСУН ӨНҮКТҮРҮҮ**

Сатарбаев А.М.

**РАЗВИТИЕ ИНТЕРЕСА У СТУДЕНТОВ ВУЗОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩЕЙ СПЕЦИАЛЬНОСТИ**

А.М. Satarbaev

**THE DEVELOPMENT OF INTEREST AMONG STUDENTS FOR PROFESSIONAL
ACTIVITY OF FUTURE SPECIALTY**

УДК:371.75-5

Кесипке болгон кызыктыруунун структурасы өтө татаал ирархиялык тепкичтерге ээ. Психология илиминде кызыгуунун негизги өбөлгөсүнүн компоненти болуп сезим категориясы эсептелинет. Студент жаштардын болочок кесибине кызыгуусун артыруу процессин негизинен башкарууга боло турган көрүнүш.

Структура интересов к избранной профессии чрезвычайно сложна и имеет иерархическую лестницу. Психологической науке предпосылкой интересов принято считать категории положительное чувство. Процесс развития и формирования индивидуальных интересов студенческой молодежи управляемой.

The structure of interest to this profession is extremely difficult and has hierarchical steps. Physiological science counts the interest has the positive feeling. The process of the developing and forming the individuals interest of the students youth is headed.

Жогорку окуу жайдын негизги максаты болуп, бул тарбиялык-окуу процессиндеги студенттердин келечектеги тандап алган болочок кесибиндеги ишмердүүлүк мүмкүнчүлүгүн кенен ачып берүү менен алардын өзүнөзү реалдаштыруу кызыкчылыгын көздөгөн кесипкөйлүк билим берүү милдети болуп эсептелинет. ЖОЖдор мына ушул багытта иштөө менен гана акыркы мезгилдеги толбой жаткан, атайын мамлекеттик гранттын эсебин толтуруу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушат.

Кесипке болгон кызыктыруунун структурасы өтө татаал ирархиялык тепкичтерг эээ, ал эми жогорку окуу жайларда болсо көбүн эссе студенттердин билим берүү мезгилинде социалдык көндүмүн өстүрүү, таанып билүүчүлүк мүмкүнчүлүгүн жогорулатууга багытталган программалардан туруп жана алкайталап, жатгочулук принциптеринде ишке ашырылат. Туура жогорку окуу жайлардагы билим берүү системасы чындыгында эле студенттин акыл эсин өстүрүүгө өз таасирин тийгизет, бирок ошол эле убакытта ал студенттин болочок кесибине кызыгуусундагы эмоционалдык жана эрктик чөйрөсүн да калыптандырууга багытталган процесс болуп саналат.

Психология илиминде кызыгуунун негизги компоненти болуп сезим категориясы эсептелинет деген пикир бар. Ал студенттин билим алуу ишмердүүлүгүн өздөштүрүүдө өзүнүн жагымдуу таасирин

тийгизет [1]. Жогорку окуу жайда билим алуунун алгачкы мезгилинде келечек кесиптин ээлерине, окутуучунун өздүк (инсандык) сапаттары да манилүү ролду аткарат. Анткени окутуучу өзүнүн предметин канчалык профессионалдуу өздөштүрбөсүн, анын корс пейилдиги, тез ачуусунун келиши жана студенттерге орой мамиле жасашы белгилүү болсо, анда студенттердин болочок кесипке болгон кызыгуусунун пайыздык көлөмдө алганда төмөндөгөнүн турмуш тастыктоодо. Бул көрүнүш чындыгында эле өзүнүн терс таасирин тийгизет.

Мына ушул жагдайдан караганда студенттердин болочок кесибине болгон кызыгуусун артырууда билим алуу ишмердүүлүгүндөгү окутуучулардын милдети болуп, предметтерди ошол кесипке багытталган материалдар менен толуктап жана ошол багыттагы темаларды камтыган окуу программалары менен иштөөсү мезгилдин талабы. Себеби студенттердин кесипке болгон кызыгуусундагы алгачкы кадамы болгон мезгилде чындыгында эле алардын жаңы маалыматтарды эмоционалдык түрдө кабыл алышы мүмкүн. Алгачкы семестрдеги зачеттук-экзамендик тапшырмаларды аткаруудагы студенттин жетишкендигиндеги ийгилиги, анын болочок кесиби жөнүндөгү алган билиминин жугумдуулугун, ошол кесипке болгон мамилесинин натыйжасын байкоого болот.

Акыркы мезгилде студенттердин тандап алган болочок кесибине кызыгуусундагы жүйөөлүү шарттардын бири катары, анын кандай чөйрөдө чоңоюшу, тарбиялануусу жана анын материалдык жактан камсыздуулугу да негизги факторлордун катарына кириши, теориялык жактан далилденүүдө. Себеби студент өзүн кесипкөйлүккө тарбиялоодо, өзү өскөн чөйрөсүндөгү инсандардын ар кандай кырдаалдагы турмуштук тажрыйбалардан алынган окуялардан (нарративдерден) теория менен практиканы айкалыштырып (одоно формада болсо дагы) байкоо менен өздөштүрөт.

Студент жаштардын болочок кесибине кызыгуусун арттыруу процессин негизинен башкарууга боло турган көрүнүш. Педагогикалык сабаттуу, максаттуу тарбиялык-билим берүү процессин уюштуруу менен ЖОЖдор студенттин тандап алган кесибине ишмердүүлүк кызыгуусун артырууга болот. Бул багытта жогорку окуу жайларда теория-

лык окууларда жана практика жүзүндө иш алып барууда мол тажрыйбага ээ. Болгону ошол иш чараларды максаттуу түрдө өз мезгилинде ишке ашыруу маселесин чечүү керек.

ЖОЖдогу окуу процессиндеги студенттердин теориялык алган окуусун бышыктоо максатында практика уюштурулат. Алгачкы таанышуу (пассивдүү) практиканы ЖОЖдун өздүк лабораториясында өткөрүү ылайык деп ойлойм. Анткени студент түз эле өндүрүшкө барганда аудиториядагы алган теориялык билимин практикада пайдалануу бир топ кыйынчылыктарды жартып, натыйжада кесипке болгон кызыгуусу басаңдап калгандыгын турмуш көрсөтүүдө. Ошондуктан алгачкы практиканы ЖОЖдун аудиториясында окутуучунун жетекчилиги менен алгачкы иш кагаздарын же сыноо лабораториялык көнүгүүлөрдү аткаруу менен болочок кесибиндеги биринчи кадамды таштоо менен тандап алган адистигине болгон кызыгуусун артырууга жетишүүгө болот. Ал эми өндүштүк жана мамлекеттик пратикаларды болсо келечектеги адистин иштей турган тармагына же ага жакын тармактарда өткөрүү менен практиканы максаттуу түрдө пайдаланууга жетишүүгө болот.

Студенттердин кесипке болгон профессионалдуу кызыктыруусунда ЖОЖдогу тандап алууга багытталган атайын окуу курстарынын ролу жогору. Курстардагы дифференциалдуулук принциптеринин негизинде өтүлгөн темалар талапкердин келечектеги өзү тандап алган адистиктеги жалпы түшүнүктөн кесипкөйлүк көндүмгө өтө тургандыгы байкалат. Алсак студенттин болочок адистигине даярдоодогу алгачкы кесипке багыттаган окуу курсу болуп «Адистикке киришүү» дисциплинасы болуп эсептелет.

Ушул окуу курсун иштеп чыгууда ЖОЖдун окутуучусу эң керектүү делген лекциялык жана практикалык иштелмелердеги (семинардык же лабораториялык) темаларга өзгөчө көңүл буруу менен курстун мазмун-маңызын адистиктеги маанилүү делген түшүнүктөр менен эң оболу кесиптин ишмердүүлүгүндөгү этикасы, анын коомдогу орду, ролу жана социалдуу балуулуктары деген сыяктуу суроолорду иштеп чыгуу менен түзүлүшү зарыл. Жетектөөчү багыт болуп, тандоо курсундагы болочок кесиптин ээсине курстук, дипломдук ишти тандоодо жазуунун технологиясы гана эмес, реалдуу түрдөгү турмуш менен теориянын айкалыштырылгандагы анын өз алдынча жекече бир маселени чечип билүүсүн аткаруусуна жетишүү керек.

Акыркы мезгилдеги Кыргыз Республикасындагы дээрлик бардык ЖОЖдордун «болонья» системасына (кредиттик окуу жүктөмү) өтүшү ушул багытта сапаттуу иш алып барууга мүмкүнчүлүк берет. Себеби кредиттик саатардын аткарылышындагы студенттердин өз алдынча иштөөсүнө

берилген атайын окуу жүктөмдөрүнүн бөлүнүшү ушул жагдайды эске алгандай көрүнөт. Студенттердин өз алдынча иштөөсүндөгү материалдар, жаш кесиптин ээсине мүмкүн болушунча өзүнүн адистигинин өзгөчөлүгүн эске алып иштөөсүнө өбөлгө түзөт жана ага болушунча чыгармачылык изденүү менен иштөөнү талап кылат.

Адистин жогорку билимдүү дипломго ээ болушу, анын ушул тармактагы белгилүү өзү тандаган кесиптик ишмердүүлүккө жетишүүсү анын жеке ушул кесипке кызыгуусунун негизинде бир канча социалдык көндүмдөргө ээ экендигинен кабар берүүгө тийиш. Бул натыйжаны тактоодо, жаш адис менен пикир алышканда эле байкоого болот.

Мына ошондуктан студенттин болочок кесипке кызыктуураадагы жана аны теориялык жактан өздөштүрүүдөгү негизги өбөлгө болуп төмөндөгү критерийлер болушу мүмкүн;

- адистикке кызыгуусундагы студенттин жүйөөлүү натыйжасы болуп ошол ЖОЖго, факультетке окууга тапшыргандыгы же дагы башка себептерден улам анын окууну тандагандыгы;

- кесиптин коомдогу кадыр баркы жөнүндө акыл эстин негизинде тандашы;

- атайын адистештирилген предметтерди окуткан окутуучуларга болгон жагымдуу мамиле;

- жаны предметтерди үйрөнүүдөгү алардын мазмунуна жана маңызына карата студенттин кызыгуусу;

- болочок кесиптин ээсинин окууга келгендеги маанайы жана анын зачет, экзамендерди тапшыруудагы ийгилиги;

- атайын курстардын жана алардын кесипкөйлүккө кызыктуураадагы тандоосу;

- адистикти алгандан кийин, студенттин коомдогу өз ордун дана көрүшү;

Студенттин тандап алган кесибине болгон кызыгуусу бүтүндөй ЖОЖдогу тарбиялык-окуу процессиндеги ишмердүүлүк менен кошо коомдук-гуманитардык, социалдык-экономикалык жана атайын окуу дисциплиналарындагы блоктордогу окуу программаларындагы (силлабус) материалдар арналууга тийиш. Жалпысынан ЖОЖдогу жаш адистерди даярдоодогу окуу пландарындагы максат студенттердин тандап алган болочок кесибине кызыгуусуна жана кесипкөйлүккө багытталууга тийиш. Мына ошондо гана студенттин тандап алган адистигине болгон теориялык алган билими турмушта практикада колдонулушу сапаттуу жана эффективдүү болушу менен коштолот.

Адабияттар:

1. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – Москва.: «Педагогика», 1988.

Рецензент: к.филос.н. Аблазов К.